

Posudek vedoucího práce

Kollinerová, M., *Revitalizace irštiny v postojích a názorech obyvatel Galway a Gaeltachtu Connemara*. Praha: FHS UK, 2011, 231 stran vč. příloh.

Diplomová práce M. Kollinerové stojí na pomezí kulturní a lingvistické antropologie/sociolingvistiky. Jejím jádrem je pokusit se na základě metody strukturovaných rozhovorů a několikaměsíčního zúčastněného pozorování popsat a částečně interpretovat z postojů zejména obyvatel žijících v oblasti západoirského Galway a Gaeltachtu hlavní rysy revitalizace irštiny, resp. vypátrat, zda-li je irština skutečně revitalizujícím se jazykem nebo spíše jevem neodvratně směřujícím k svému zániku.

V kapitole Teoretické ukotvení (s. 5-13) provádí autorka určité srovnání s jinými „malými“ či menšinovými jazyky (baskičtina, fríština – zde jen drobnější připomínka: několika frískými dialekty se mluví též v Německu aj.), ale především předkládá některé sociolingvistické teorie spjaté s revitalizací (B. Schieffelin, J. Fishman, N. England, D. Nettle, L. Šatava aj.). Na tomto místě mně chybí bližší srovnání zejména s jiným keltským jazykem – velštinou – jenž je poměrně unikátním příkladem. Z téměř vyhynulého jazyka se od šedesátých let 20. stol. poměrně rychle stal nástroj každodenní komunikace, schopný konkurovat angličtině a který je dnes spolu s novozélandskou maorštinou jakýmsi „mluvčím“ všech minoritních jazyků. Nabízí se otázka, proč tomu tak není s irštinou, která k tomu má koneckonců lepší výchozí podmínky.

V následující části věnované metodologii a etice výzkumu (s. 14-19) upozorňuje diplomantka na určitý paradox, s nímž se během svého výzkumu setkávala. V tomto konkrétním případě se ukázalo, že její částečná znalost irštiny byla spíše jistým handicapem při rozhovorech, které jí respondenti poskytli. Je ovšem otázkou, zda-li hlavní či jedinou příčinou byl stud některých informátorů z toho, že neumí jazyk jako ona (s. 16). Zajímavé je, že se autorka, byť zřejmě nechtěně a organicky, stala sama jistým aktérem výzkumu některých z informátorů (jazykových aktivistů), usilujících o co nejširší osvojení irštiny na komunikativní i edukativní úrovni.

Za hlavní část lze považovat kapitolu, jejíž název trochu nešťastně kopíruje název celé práce (s. 20-97). Po poměrně detailním rozdělení keltských jazyků se diplomantka dále věnuje podrobněji vývoji irštiny v kontextu jejího vymírání a oživování a historie Irska a nastiňuje současný vývoj irštiny v kontextu jazykové ideologie a jazykového plánování. Poté přistupuje k vlastnímu etnografickému výzkumu v oblasti Galway, kterou charakterizuje jako „oblast možné konfrontace mezi rodilými mluvčími a těmi, kteří jazyk neznají“, čímž se v podstatě dostává na pole kontaktní lingvistiky, což vyvolává řadu otázek: je (nebo vyvíjí se) irština směrem k pidžinu? (s. 51). Je skutečně největším problémem pro přežití irštiny fakt, že neustále ubývá rodilých mluvčích na úkor angličtiny? (s. 58). Jak lze pak vysvětlit, že používání irštiny je v současné době „cool“, že přibývá škol, kde se učí irština? (s. 48). Může pár irských frází (cúpla focal), které mladí mezi sebou používají být zjednodušeným výrazem kulturní rezistence? Nejsou takovéto irské výrazy spíše slangovým projevem určité skupiny teenagerů, kteří jinak používají angličtinu? atd. V práci M. Kollinerové najdeme jisté náznaky odpovědí na tyto či podobné otázky, což je dáno, myslím, značně nepřehlednou jazykovou, ale i sociální situací, která ve zkoumané oblasti existuje. Proto snad některé závěry vyznívají poněkud dvojznačně: na jedné straně je konstatováno, že přibývá škol, v nichž se učí irština (s. 48), na druhé straně pak, že Gaeltacht a irština směřují k zániku (s. 54) apod. Jistě, tyto

závěry reflektují názory respondentů, které autorka rozdělila na optimisty, mírné optimisty (či realisty) a pesimisty (s. 45), nicméně tento zjevný rozpor příliš nevysvětlují.

Zdá se, že revitalizace irštiny vykazuje určité výkyvy vyplývající z takových faktorů, jako je údajně špatně koncipovaná výuka jazyka na školách, pokles rodilých mluvčích, příliv monolingvní (anglofonní) populace do oblastí silnějšího výskytu irštiny, odchod mladých lidí za hranice Gaeltachtu atd. Tyto procesy však stále probíhají a nejsou vždy jednoznačné, proto na jakékoli silně formulované závěry je dosud čas (viz nenaplněný Fishmanův model jazykové politiky u irštiny, na který autorka upozorňuje atd.).

V závěru bych poupravil některé nepřesnosti, kterých se autorka dopustila – např.: globalizační tendence nemusí nutně vést k unifikaci sociokulturní reality (s. 4), stejně tak globalizace neznamena nutně asimilaci (s. 7), mayské jazyky najdeme ve Střední, nikoli Jižní Americe (s. 10), namísto „umírající“ jazyk bych spíše volil termín „vymírající“ (s. 4 aj.) apod. Domnívám se však, že M. Kollinerová nakonec odvedla poměrně solidní práci v terénu, v němž nebylo jednoduché se orientovat, výzkum prováděla ve dvou cizích jazycích (angličtina, irština). Práci doporučuji k obhajobě s hodnocením **velmi dobře**.

V Praze, 19. 10. 2011.

Marek Halbich